

astronomie en wiskunde op de achttiende-eeuwse Chinese methodologie. Deze eiste voortaan exacte bewijsvoering door middel van citaten van bronnen, tekstkritiek, getekende reconstructies van oude voorbeelden, enz. In de vorm van de filologie stond deze methodologie in de late negentiende en vroege twintigste eeuw aan de wieg van onze Europese sinologie!

Libbrechts informatie over de Chinese geschiedenis is zeer gebrekkig. Ik kan in dit korte bestek slechts enkele voorbeelden geven. De waarde van het zilver steeg niet door de toenemende import sinds circa 1368 (*Astronoom*, 46), maar daalde door de toenemende import sinds de tweede helft van de zestiende eeuw. Voorts viel de Ming dynastie (1368-1644) niet door opstanden in 1510-1512 in Ssuch 'uan of 1518 in Kiangsi (het is mij onduidelijk welke opstanden hier bedoeld worden) (*Astronoom*, 49), maar door het stokken van de zilverimport vanaf circa 1635, epidemieën en hongersnoden (W. Atwell, in: *Journal of Asian Studies*, XL (1986) afl. 2, 223- 244. Al met al, ook als eerste introductie, een slordig en onvolledig boek.

B. J. ter Haar

J. Schuller tot Peursum-Meijer, W. R. H. Koops, ed., *Petrus Camper (1722-1789). Onderzoeker van nature* (Groningen: Universiteitsmuseum Groningen, 1989, 148 blz., ISBN 90 367 0153 8).

De medicus en zoöloog Petrus Camper (1722-1789) behoort met 's-Gravesande, Boerhaave, Musschenbroek en Van Swinden tot de belangrijkste natuuronderzoekers die de Republiek in de achttiende eeuw heeft voortgebracht. Het is dan ook begrijpelijk dat men het feit dat hij in 1989 tweehonderd jaar geleden overleden was niet ongemerkt voorbij heeft laten gaan. In het universiteitsmuseum van Groningen (de stad waar hij van 1763 tot 1773 hoogleraar was) werd een tentoonstelling gehouden en bij die tentoonstelling verscheen een catalogus met ook een twaalfstal korte artikelen over diverse aspecten van Campers leven en werk.

De vraag die in de literatuur over Camper steeds weer opduikt is waar de grote reputatie van de geleerde eigenlijk op berust. Anders dan bij de newtonianen 's-Gravesande en Musschenbroek, de medisch docent Boerhaave of de onderzoeker van electriciteit en magnetisme Van Swinden ontbreekt bij Camper een centraal thema in zijn wetenschappelijk oeuvre. Een zwaartepunt ligt wel op het terrein van de vergelijkende zoölogie, maar in zijn belangrijkste publikatie, zijn *Natuurkundige verhandelingen over den orang-outang; en eenige andere aapsoorten. Over den rhinoceros met den dubbelen horen; en over het rendier* (1782) heeft hij slechts een klein deel van zijn scherpzinnige onderzoek wereldkundig gemaakt. Postuum verschenen nog monografieën over de anatomie van de olifant en de walvis, maar, zoals R. P. W. Visser opmerkt, 'over de de uitkomsten van zijn onderzoekingen heeft Camper helaas nooit een samenvattende publikatie het licht doen zien' (64).

In zijn algemene, voor een belangrijk deel biografische, inleiding snijdt ook W. Otterspeer het probleem aan, om onmiddellijk te betogen dat de vraag of Camper nu wel of niet een groot geleerde was eigenlijk verkeerd gesteld is. Hij vergelijkt Camper met een bijvoegseljournalist en intellectueel als Rudy Kousbroek, van wie ook vaak gezegd wordt dat hij eigenlijk nooit een 'groot werk' geschreven heeft. Dat laatste is zeker waar, erkent Otterspeer, maar daar staat tegenover dat Kousbroek aan de lopende band denkend Nederland opvoedt in een betere smaak. Zoiets zou men volgens hem ook van Camper kunnen zeggen: zijn verdienste ligt niet in dat ene werk dat nooit geschreven is, maar in de bijdrage aan de verbetering van de goede smaak die zijn vele kleinere geschriften, over allerlei onderwerpen, geleverd hebben. Ik kan niet zeggen dat ik

deze vergelijking erg overtuigend vind. Zij is ook in strijd met de manier waarop Camper zelf tegen zijn werk aankeek. Op het eind van zijn leven moest hij namelijk bekennen: 'J'ai travaillé beaucoup, mais peu est devenu'. Bovendien getuigt zijn optreden in religieuze en politieke kwesties niet bepaald van goede smaak. Uit de artikelen in de catalogus over zijn religieuze houding en politieke ambities ('Een orthodox ongelovige', door J. van Sluis, en 'De smaak van de macht', door H. A. Bakker) komt Camper naar voren als een opportunist en hypocriet. Weliswaar bestrijdt Otterspeer al bij voorbaat dat Camper een windvaan is geweest, maar hij zal niet kunnen ontkennen dat de schijn in ieder geval tegen hem was en in zaken van smaak is de schijn nu eenmaal belangrijker dan de werkelijkheid.

K. van Berkel

C. Douchamps-Lefevre, *Lettres de Patrice-François de Neny, chef président du Conseil privé des Pays-Bas à Pierre Benoît Desandrouin, Grand mayeur de Namur 1769-1783* (Namen: Presses Universitaires de Namur, 1988, xx + 124 blz., BF640,-, ISBN 2 87037 147 0).

De briefwisseling tussen De Neny en Desandrouin laat ons van zeer nabij kennismaken met een van de voornaamste personaliteiten van de Oostenrijkse Nederlanden. De 'onmisbare' Patrice-François de Neny was als voorzitter van de geheime raad 'het werkpaard' van het centrale bestuur. Hij werd zeer geapprecieerd door keizerin Maria-Theresia en gouverneur Karel van Lorreinen. Ook Jozef II wist de directe medewerker van zijn gevolmachtigde minister Starhemberg naar waarde te schatten. Als teken van waardering benoemde de keizerin de schoonzoon van De Neny, Desandrouin, tot 'groot meier van Namen'. De meier of mayeur was een officier, die de vorst in een stad vertegenwoordigde. Dezelfde functie werd anders aangeduid in diverse steden: amman (Brussel), schout (Mechelen, Antwerpen), hoogbaljuw (Gent, Brugge) en maire (Mons). De familie De Neny bevestigde hiermee haar nepotisme, waarvan zij een sprekend voorbeeld was. De 25-jarige Desandrouin, die geen specifieke vooropleiding genoten had, dankte zijn aanstelling tot hoofd van de stadsmagistraat uitsluitend aan zijn familierelatie. Daardoor was de correspondentie tussen beide mannen zowel van officiële als van private aard. De schoonvader begeleidde bewust zijn schoonzoon, die overigens een bekwaam ambtenaar werd. Hun briefwisseling begon kort na de aanstelling van Desandrouin in 1768 en eindigde na de pensionering om gezondheidsredenen van De Neny.

Desandrouin bundelde de brieven van De Neny en zo bleven zij bewaard in het archief van zijn afstammelingen. Archivaresse en specialiste in de geschiedenis van de achttiende eeuw Douchamps-Lefèvre kreeg van de eigenaar van dit archief de actieve medewerking om ze te publiceren. Vanuit haar ideale positie speurde zij tevergeefs naar de corresponderende stukken van Desandrouin. Zij vond in verschillende fondsen wel andere stukken, die bruikbaar waren om de 131 grotendeels autografen van De Neny goed te situeren. Zo illustreert zij onder andere de discretie van de hoge ambtenaar over een eventueel natuurlijk kind van de echtgenoot van de keizerin en in verband met Neny's contacten met jansenistische vrienden. Zij geeft een passend sfeerbeeld van het mondaine centrum Spa en een rake typering van de Franse geheime agent en travestiet Beaumont d'Eon. Uiteraard verwijst zij op deskundige wijze naar verscheidene zakelijke dossiers. In deze correspondentie staat immers informatie, waarvan elk spoor in de officiële stukken ontbreekt. Zij werpt onder andere een nieuw licht op het delicate probleem van de relaties met het Hollandse garnizoen, dat in uitvoering van het barrièretraktaat (1715) in Namen gekazerneerd was en in 1782 de stad verliet.